IL HABIB

Joħroġ cull nhar ta tlieta, barra mil gimgha il Cbira u ij gimgha ta Labsi.—L'imsieħbin ta Malta u Ghaŭdex jisŭielhom, bil Posta b'collox, tliet xelini fis-sena, li jistghu jitħallsu xelin cull erba' xhur, bil kuddiem. Ta Barra, jisŭielhom xelin actar fis-sena u jaħtieġ iħallsu ghall'inkas bis-sitt xhur fuk.—Min ma javżax xahar kabel taghlaklu is-sena, jirtabat ghal oħra.—Ebda chitba li tasal f 'idejn id-Direttur ma tarġa tirtadd l'ura.

Imżeŭŭak b'cull xorta ta daŭl, ta taghlim, ta aħbarijet u ta moghdija taż-żmien: imma dejjem nisrani u *ħabib tal-kalb.*
Proprietarju: il *Cumitat tal Ghakda tal Appostulat tat Talb,* li kankal u sejjer imexxi dan il kari tajjeb, ghall gid tal Maltin.
Direttur: is-Sur Ġużè Muscat-Azzopardi (strada santa Lucija numru 89.)
Amministratur: is-Sur Anġ. Galea (str. Brittanica, numru 53).
Stamperija: *G. Muscat* (strada sant'Orsla, numru 213).

L' EŬŬEL SENA. IT-TLIETA, il 31 TA DICEMBRU, 1912. NRU. 47.

Inbiercu b' kalbna collha il HABIB, gażetta bil Malti, u nirriccmandaŭħ lir-Reverendi Cappillani, biex ixerrduħ kalb l'insara tal Parroċċi taħhom, ghax nistenneŭ minnu gid cbir.

Mil Belt, fid-19 ta Jannar, 1912.

† P. Arciskof u Iskof.

Ilment u Lûiem

«Jonkos issa li is-Soci iħabircu ftit iżjed biex igħinu lil Cumitat, li ma bakagħlu xejn iżjed x'jagħmel għalihom u għalihom biss.»

Da'l cliem ta Mons. Gauci, li issibuh fil *Habib* tas-26 ta Novembru li għadda, chien ħareġ minn kalbu, bix-xeŭka cbira li għandu, li jara ix-Xirca ta San Ġusepp tagħddi il kuddiem. Imma, għad li din it-tŭissija ta l'acbar ħabib chien imissha kanklet chemm imsieħbin, li għadhom ma fehmux ta chemm gid tista' tcun, seŭŭa għal gisem u seŭŭa għal ruħhom, din ix-Xirca; għal ħafna minnhom chienet cliem mitluf.

Meta nara il ħeġġa, li biha bosta jintefgħu f'societajiet oħra, u'l ħrara li icomplu biha, nħoss kalbi tingħafas, u mimli bil għageb nsaksi lili in-nifsi: Chif inhi di'l biċċa? għax fix-Xirca ta San Ġusepp isibu dac li isibu fl'oħrajn u xi ħaġa actar. Mela mnejn hu gej il mard? Mill għaŭŭi tal għedeŭŭa? Daŭn ma jonksux; u tismagħhom u takra' li jictbu tistħajjilhom nies kaddisin: imma aħna naħfrulhom u ma nieħdux għalihom, għax fuk collox hemm Alla, li għajnejh iŭasslu actar il geŭŭa minn tal bniedmin; u bħalna, naħsbu, li jagħmlu ucoll l'imsieħbin tal Unjoni, li għandhom għajnejn biex jaraŭ u ras biex jaħsbu. Eh! il misħut *interess* jgħami u jitchellem chif jakbillu, u'l *partit* hu għamad acbar. Aħna katt ma messejna lil ħadd u dejjem fraħna b'daŭc li rajnihom jagħmlu il gid; u li għamilna xort'oħra, la conna nimxu ta nsara u lankas ta nies *serji.*

Mela la darba mux mit-tkassis tal għedeŭŭa, mnejn hu gejj il mard, irrid nfisser ruħi, il bruda tal biċċa il cbira tal imsieħbin tax-Xirca ta San Ġusepp? Milli il Malti ma jaħsibx għal għada. «Għada minn rah; illum, la għandna, nixxalaŭ, u għal għada jaħseb il Bambin». Collox seŭŭa: it-tama tagħna dejjem f'Alla, għax Hu irid icun għalina. Imma igħid il proverbju: «Għin ruħec, biex Alla igħinec».

Għada tista' timrad, tista' tcorri fuk ix-xogħol, tista' tigi meŭt fukec u tħalli ŭarajc mara u tfal. Mela għaliex ma tfaddalx xi ħaġa fil carus tal Caxxa tat-Tifdil, ħalli, meta jigi iżurec il hemm, ma tonkosx il għajnuna lilec u lil daŭc, li huma biċċa minnec? Għaliex tibka' l'ura fil ħlas tal gimgħat, u b'hecc titlef il jedd għas-*sussidju*?

Id-dinja għaddejja dejjem actar il kuddiem. Mela għaliex int trid tibka' l'ura u tħalli min jisbkoc? Ma tħabricx tmur l'iscola, li nfetħet mħabba fic l'Unjuni? Ma tmurx nhar ta Ħadd tisma' il Conferenzi? Chemm tista' titgħallem u tiftaħ moħħoc! Ŭieħed sinjur, li daħal l'Unjoni ŭakt li chienet issir l'iscola, u ra li ma chienx hemm actar minn erba' jeŭ ħames Soci jisimgħu, tatu geŭŭa il bruda tal Maltin, u kalbu miġgħuha kal: «Imisshom jatu bil ponnijit biex jilħku post.» Ċanfira f'ŭaktha u li chienet tistħokkilhom lis-Soci.

Alla tac ruħ, li għaliha ċarċar demmu collu u hejja thennija ta dejjem geŭŭa il genna. Għaliex ma tgħożżhiex inti ucoll? Tigi tingabar geŭŭa id-Dar ta San Ġusepp, il bogħod mit-tigrif tad-dinja, u fejn tista' ucoll tixxigħel bla ma taħrak ruħec; fejn bil Conferenzi religjusi u l'iscola tar-Religjon titgħallem id-dmirijit li għandec lejn Alla, lejn lilec in-nifsec u lejn għajrec; dmirijit li jaħtieġlec tilħak, jecc trid tŭassal lil ruħec fejn hejjilha Alla?

Tara mela x'gid tlift għax ridt inti? Il Cumitat għal collox ħasiblec; għad-divertiment xierak, biċ-Cinematografu, bit-Tiatrin, bis-sŭali għal Biljard u'l logħob; għat-tagħlim, bil Conferenzi socjali u scientifici, bl'ischejjel għas-Soci u għat-tfal tagħhom, bis-sala tal kari; għal għajnuna tal gisem, bis-sussidji, fil mard, ta flus, dŭŭa u tobba b'xejn; għal għajnuna tar-ruħ, bil Conferenzi religjusi u 'd-duttrina għat-tfal. «Il Cumitat—ntenni cliem Mons. Gauci—ma bakagħlu xejn iżjed x'jagħmel għas-Soci, jonkos issa li huma igħinuh.»

Cont sejjer ngħid ħaġa, li ma contx nibża' li xi ħadd jeħu għaliha u jonfor. Imma x'irid icun? jien fl'aħħar mill aħħar bli ngħid ħsiebi m'hux li nŭaġġa' kalb ħadd, imma li nagħmel il gid lil ħuti il Maltin. In-nies tas-snajja u tax-xogħol kabel chienu ipixcaŭha ġmielhom; ix-xogħol ma chienx jonkoshom u biċċa ħobż chienu dejjem isibuha: imma minn ftit snin il haŭn id-dinja tbiddlet u bdiet għalihom dic li f'pajjisi oħra jsejħulha *la lotta per la vita,* jigifieri li biex igħixu illum jaħtiegilhom jitħabtu. Ħafna chellhom isiefru biex jakalgħu il ħobża, għax il poplu cotor iż-żejjed u, bħalma igħidu, għal coll għadma haŭn mitt chelb; imma l'ittri li geŭ minn barra dejjem għanja ŭaħda: li il ħaddiem malti ma jistgħax iħabbatha mgħan-nies ta barra, għax niekes mit-tagħlim u ma jafx jitchellem ħlief b'ilsien tiegħu, f'chelma ŭaħda, għadu l'ura. Ħaddiema maltin, la taħsbux li jien irrid immakdarcom; ħarsu chif intom stess tissaħħru ŭara il frustieri li jiġu jaħdmu haŭn, tibkgħu mistagħġbin bil ħila tagħhom fix-xogħol u tistkarru li magħhom ma tistgħux tilħku. U ankas la iddaħħlu f'rascom li jien irrid immakdar l'ilsien malti; mux li immakdrux, imma nigħdilcom li tgħożżuh. Itgħallmu bit-taljan u bl'inglis, għax jisŭeŭlcom; imma il malti ħobbuh dejjem bħala ħaġa għażiża li ŭirittu minn għand missierijitcom. Itchellmu bil malti magħ min hu malti bħalcom u ictbulu ucoll bil malti; la tiċħdux il lsien tagħcom, bħalma ma jiċħdux l'inglis, il francis, it-taljan, li ma jitchellmux b'ilsien bar-

rani mingħajr bżonn. Itolbu bil malti, għax il kalb actar tħoss u actar tintela bil ħrara biex tbierec u tfaħħar l'Alla. Dac li nissel ġo kalbna l'eŭŭel imħabba chien il cliem bil malti ta ommna l'għażiża; u dac li lakatna l'eŭŭel darba, jibka' dejjem jolkotna actar. Il lingŭa hija il patrja. Min ma iħobbx lil dic, ankas ma iħobb lil din. Ħarsu lejn daŭc il maltin-inglisi, li jecc jitchellmu bil malti jgħaŭġuh u ŭiċċhom jiħmar, bħallichiecu kegħdin jagħmlu xi ħaġa mux seŭŭa; coll ma hua inglis hu *very nice* għalihom, u coll ma hu malti *very bad*. U xejn la tokogħdu għal dac li kalu ŭieħed jeŭ tnejn, li il lsien malti hu għal *Mandraġġ* u'l *chcina*. Dan kaluh għax chien jakblilhom għal ħsieb ta rashom; il ħsieb ma chienx chiecu mgħarrak, imma ma chienetx biċċa rġulija tagħhom. Ma chienx igħid hecc Mons. Grech, Alla jatih il genna!, li chellu ras akŭa minn tagħhom; u ankas igħidu hecc l'Onor. Cav. N. Tagliaferro u'l Comm. Alfonsu M. Galea, li actar ma jistudjaŭ il malti actar jingibdu lejh u jissaħħru ŭarajh. U daŭn it-tnejn ma jafux lilu biss, imma jitchellmu b'chemm il lingŭa.

Imma, milli kiegħed nara, ħriġt mid-discors li cont kbadt. Narġgħu għalih. Mela jaħtieġ li il ħaddiem malti ma jibkgħax lura, u li min għandu ras u iħobb lil għajru jakbeż għaliħ biex jgħallmu. Dan hu seŭŭa seŭŭa dac li ried jagħmel il Cumitat tal Għakda tal Appostolat tat-Talb, meta ŭakkaf ix-Xirca ta San Ġusepp u fetaħ l'ischejjel għas-Soci u't-tfal tagħhom. Tasseŭ li dan m'hux bizzejjed; imma min kal li il Cumitat m'hux biħsiebu jagħmel ħŭejjeġ oħra biex jasal fil fehma tiegħu? Għal issa l'ischejjel u'l Conferenzi: l'eŭŭel pass tah; actar il kuddiem, jecc Alla irid, jati l'oħrajn, għax igħid il provetbju: « Min ma jgħaggilx, jasal kaŭŭi u sħiħ». Imma jecc is-Soci ma jagħmlux il kalb lil Cumitat, dan jibred; igħinuh mela, bli juru li igħożżu ix-xogħol li jagħmel għalihom.

Chelmtejn oħra u nispiċċa. Actar ma poplu ħua *civili*, ngħidu aħna kiegħed il kuddiem, actar nsibuh mgħoti għal għakdiet bħal din tagħna. Mela icun ta għajb cbir għalina, jecc ma ngħożżgħux ix-Xirca li fiha nctibna, jecc għal istidin u's-sejħat tal Cumitat ma natux ŭiden, jecc nibkgħu bierdin għal collma isir fl'Unjoni. Mux biss għat-Tiatrin u'd-divertiment għandna ninġabru hemm, imma l'actar għal Conferenzi, għal ischejjel, għal dac collu li jista' jgħaddina il kuddiem, jecc irridu ngħaddu ta nies tasseŭ *civili*. Daŭc biex iħajjru, imma l'akŭa mux huma.

Nħossni issa neħħejt għokla minn fuk kalbi. Jecc ŭaġġajt lil xi ħadd, nitolbu maħfra; u jecc tajt pjacir lil għedeŭŭa bli cxift l'agħŭar, daŭn għamlu ħażin ferħu bid-deni ta ħuthom u l'għar ta pajjishom. Chienu jimxu actar ta nsara u iħobbu actar lil pajjishom, li chienu miegħi jiftħu għajnejn il poplu.

DUN PAŬL.

Ma dûar il Gżira.

Nitolbu scuża lis-Sinjora Busuttil, Majjistra f'li Scola tal Furjana, li isimha tħalla barra bi żball, mita, il gimgha l'oħra, tchellimna fuk il festa tal premji li saret fiċ-Circlu Britannja.—Ħadd ma ghemghilna fuk dan, inkas hi stess, li chellha il jedd collu tlumna: imm'aħna mita krajna il *Ħabib* stampat u imxerred, intbaħna li, bla ma ridna, inkasniha, *ghax ma conniex infurmati tajjeb*: u minn jeddna nistkarru li, f'collox u ghal-collox, isimha messu jidher bejn tas-Sur Mast u tas-Sinjora l'oħra li semmejna.

—Dac il *flien*, li chitbilna mil Mosta nhar il ħamis, nghidulu żeŭġ ħŭejjeġ biss, ghad li ħakku min ighidlu mija: l'eŭŭel nett, dac it-*tôn* ma idokkx f'ŭidnejn il *Ħabib*—u jaghmel tajjeb ŭisk chiecu jarfghu ghal x'imchien ieħor; u, imbaghd, mita iŭaġġa in-nies b'ilsienu, ma ghandux il jedd jatina ismu u cunjomu, b'li strada u ir-raħal tieghu, u jictbilna: *Per sola informazione del Direttore*. Ghal din id-darba, naħfrulu, ta insara u ta galantomi; imma ikis li ma jarġax actar!

—Chif conna ħabbarna, il festa tal Premji fis-Seminarju ta Ghaŭdex saret l'ghada tal Milied u irnexxiet gŭappa mill'iżjed, seŭŭa ghal dac li ntaghmel fiha u seŭŭa ghall ktajja ta nies mill'aħjar li marru biex igaŭduha. Ghoġbu il *Cumposizzjonijet* u ir-*Recitar* bil Latin, bit-Taljan u bl'Ingliż u tà gost ŭisk ir-*Rapport* fuk chif in huma sejjrin li Schejjel, ghax minnu jidher ċar chemm hemm taghlim sôd u kaŭŭi: imma, fost collox, saret l'acbar ŭirja ta ferħ u ta kima lir-Rettur ta Seminarju, Monsinjur Canôncu Dun Fons Ħili, ŭara li temm id-*Discors* tieghu fuk *Chif ghandna naghmlu dmirna*—u nistghu naħsbu x'ħareġ mil pinna ta dac is-Sacerdot, li, barra milli hu gharef u tal ħeġġa, *jaf u iħobb jaghmel tant dmiru*. Aħna niżżuħ-ħajr tal *Programm* u ir-*Rapport tal Premji* li ghoġbu jibghatilna: krajnihom bi ħrara cbira malli ŭaslulna: u, biex nghidu is-seŭŭa, laktuna ŭisk ir-*Regulamenti* tal *Maximum* u tal *Minimum* (*l'actar* u *l'inkas* tal punti), bil pattijet l'oħra ta chemm punti iridu jingiebu u chif ghandhom jingiebu biex jirtebħu il *Premji*. Aħna tħarriġna ta *Eżaminaturi* tnax il sena il *Liceo* u xi ħaġa iżjed îlna is-*Seminarju*: u daŭc ir-*Regulamenti* sibnihom mill'isbaħ li jistghu icunu.

—Inroddu il ħajr lir-Reverendi Sacerdoti Dun Vincenz Borġ, minn ħal Kormi, u Dun Eleazzru Balzan, minn tas-Sliema, li ghoġobhom jistiednuna ghall'Eŭŭel kuddiesa taħħom sullenni: it-tnejn ghamluha ilbieraħ tl'ura, fil Parroċċi ta pajjiżhom, u it-tnejn chellhom festa cbira.

—In-nitfa ta Sunett li ctibna ghall'Eŭŭel kuddiesa tal imsemmi Dun Vincenz Borġ sejjrin ingibuħ haŭn, mhux ghax irridu nghadduħ b'xi ħaġa tajjba, imma biex id-Direttur tal *Ħabib* juri il kima tieghu lis-Sacerdot il ġdid ta pajjiżu u jixtieklu joħroġ jixbaħ lil zijuħ, Dun Giusepp Borġ, Cap tal *Missjoni il cbira* u ħaddiem mill'actar kaŭŭija fil *Kasam ta Cristu*.

—Minn ġdid nifirħu lill Monsinjur Dun Fons Agius, D.D.,B.A., li, daŭn il ġranet, minn *Camrier Segriet Onorarju* tal Papa giè mtalla fil grad ŭisk actar ghôli ta *Camrier Segriet Suprannumerarju*. Min jaf mil krib il dan is-Sacerdot scond il kalb t'Alla, ma jistax ma jifraħx.

—Il gimgha id-dieħla ingibu fil *Ħabib* poeżija—*Malta ll' Ulied taħħa maħbuba*—mictuba mis-Sinjurina Antonia Żammit, Majjistra ta li *Scola Infantili* tal Furjana. Din il poeżija li ntkalet minn tfajjla ta xi tmin snin, fil festa tal *premji* li diġà semmejna, tiġbor fiha li *Storja ta Malta*. Nafu sgur li takraŭ bil gost.

—Il *Presepju-Eŭcaristicu* li sar ħal Kormi din is-sena infetaħ lejliet il Milied u irnexxa sabiħ ŭisk. Narġghu nirriccmandaŭ lill karrejja taghna li ma jibkghux ma jaraŭħx.

—Ŭaslilna il ctieb *I Barbaro*, mit *ottava* poeżija tal Marchis Ramiro Barbaro di San Giorgio, b'xi tifsir taħħom: u niżżu-ħajr b'kalbna collha lill Poeta, li jaf tajjeb chemm dejjem krajna bil ħrara dac li joħroġ mil pinna tad-deheb tieghu. Malli nakraŭ dan il ctieb, li sgur sejjer ifaccarna f'ħafna ħŭejjeġ gheżież ghalina, narġghu nitchellmu fuku.

—Ghaliex jistampaŭ il Priedchi bit-Taljan biss?...Dic li ghamel bil Malti, nhar il ħadd li ghadda, ħal Kormi, ir-Reverendu Dun Giusepp Borġ, fuk *is-setgha tas-Sacerdot Cattolicu*, m'hix ta min jakraha u jitghaxxak biha?.. M'hix biż-żejjed hi biex ŭieħed jitghallem ŭiegeb lill ħmerijet collha li jinghadu fuk il Kassisin, fil Ministeru imkaddes taħħom?....

—L'articoli tar-Reverendu Cappillan ta ħal Luka, fuk il *Cungress*, u tar-Reverendu Dun Giusepp Farrugia fuk *l'Eŭŭel tas-Sena*, ŭaslulna tard: icollna nħalluhom ghal darb'oħra.

—Natu is-sena it-tajjba lill Chittieba, lill'Imsieħbin u lill Karrejja collha tal *Ħabib* u nitolbu ll'Alla jaghnihom fiha b'cull gid tar-ruħ u tal gisem, chif nixtieku ghalina infusna. Min inkasnieħ f'xi ħaġa, nitolbuħ jaħfrilna, bħalma aħna naħfru bil kalb lil cull-min nakas lîlna: u jalla dejjem ir-riżk u il barca ghall proxxmu taghna collu.

FL'EŬŬEL KUDDIESA

TAR-REVERENDU SACERDOT

Dun Vincenz Borġ

SUNETT.

....*Haec quotiescumque feceritis,*
in mei memoriam facietis....

Minn xfar ghajnejc kalbec bil ferħ mimlija
donnha trid toħroġ, biex mill'art titbieghed;
u f'ruħec, b'dac il jedd li lîlha tŭieghed,
tas-Setgha 'Mkaddsa nara tilma 'd-dija.

Ghax, mela, o ġdid Aronn, ghax int titrieghed
f'dan l'isbaħ ħin ta ħajjtec?... M'hix foħrija
li tghid: «Biex jarġa jinżel il Messija,
chelma ta fommi biss jistenna kieghed!»

«Cull mita taghmel dan—imŭissi ħalla
lîlec Gesù—taghmlu b'tifchira tieghi;»
u nieksa ma giet katt il chelma t'Alla.

Tcun ghaxka tal erŭieħ jeŭ ħamla issukec,
fil ħsad jeŭ fit-tnicchir ighaddu 'l ġmieghi,
is-Setgha—iftacar—tibka dejjem fukec!

Ħal Kormi,
fid-29 ta dicembru, 1912.

G. MUSCAT-AZZOPARDI.

Unjoni Cattolica "San Giusepp."

Palazz Caraffa,
31 ta Dicembru, 1912.

Nhar il ħadd li gejj, ħamsa ta Jannar, fil għaxra u nofs ta fil-għodu, il Professur Dun Carm Psaila sejjer jagħmel *Cunferenza* fuk il festi cbar li gejjin taċ-Centinarju li ifaccar fil Vittoria mill'akūa li l'Imperatur Costantinu chellu fuk l'Imperatur l'ieħor Massenzju, li biha il Cnisja Cattolica setgħet toħroġ mil Catacombi u tibda tgaūdi il libertà li chienet tistħokkilha.

Fil għaxija, imbagħad, fit-tmienja seūūa, isir Dramm ūisk sabiħ, bi tmien atti, *Quo Vadis*.

Dħul: 8 soldi; imma l'Imsieħbin iħallsu ħames soldi biss.

Għada, l'eūūel tas-sena, fl'erbgħa ta fuk nofs in-nhar, tarġa issir l'*Imsejcna Marianna*, li tant għoġbot.

WALTER AGIUS,
Segretarju.

Chitbulna:—

I.

811, Drolet Street,
Mile End,
Montreal City,
P. Quebee.
Fid-9 ta Dicembru, 1912.

Mr. Joseph Muscat-Azzopardi Esq.
Direttur tal ġornal
Il Habib

Sinjur,

Jena smajt illi il Gvern ta Malta sejjer jibgħat Emigrazzjoni Maltija minn Malta għall *British Columbia*. Jena ħadt pjacir ūisk meta smajt din l'aħbar li il Gvernatur għażel għall pajżani Maltin il *British Columbia Territory* u biex ngħidlec, Sur Direttur, ma satax jagħżel pajjiż aħjar fil Continent collu, għas-saħħa u għall'industrja u għaxogħol tar-raba. Għall gabellotti l'art hi mill'aħjar u jena ngħid li il pajżani tiegħi Maltin, daūc li għamlu f'moħħhom biex jitilku, għall Canada, nispera illi iżommu chelmithom, għaliex ma jistgħux jiġu f'art aħjar u tal gid, fuk collox għall campanja, biex jiġru u jiżirgħu l'art, li hi mill'aħjar għall ħaxix u għal frott, bħal laring, lumi, patata, tuffieħ, għeneb u għall cultivazjoni hi tal prima classi. Jena dejjem tħassibt għaliex il Gvern ta Malta ma bediex minn kabel dan iż-żmien u chif jena xi sentejn ili nisma li l'Emigrazzjoni ta Malta bagħtet il Maltin il Brażil, fejn fil Brazil pajjiżi oħra ma jbagħtux in-nies taħħom, imħabba il mard tal *Black fever* u *Yellow Fever (deni isūed* u *deni isfar)*. Bosta povri pajżani tagħna Maltin ūakgħu vittimi ta dan il mard taddeni u mietu hemm. Allura din id-darba hu tas-seū illi fil *Columbia ingliża* il Maltin jagħmlu affari, għaliex l'art cbira u art tal gid: u jecc Malta sejjra tibgħat elf Malti, jena nassigurac illi il Maltin iħobbu il pajjiż u nispera illi ūara 1000 oħra iħallu il Malta ucoll, u imbagħd icollna *Colonja Maltia fi British Columbja* li tcun ta unur għall Malta u anchi unur għall Gvern ta Malta.

Jena ħallejt Malta għoxrin sena ilu: u ivvjaġġajt fin-North u fin-Northwest; u il *British Columbia Territory* ili nafu ħmistax il sena; u nokgħod fil Belt ta Montreal, li nista insejjaħlu issa il pajjiż tiegħi; u issa aħna ninsabu fil belt ta Montreal xi għoxrin Malti: imma, jecc daūn l'elf Malti iħallu Malta fis-sajf, haūn ma isibu il ħadd minn'na f'Montreal.

Jena nitolboc illi inti tirringrazzja għalija ucoll lis-Sur tabib C. Mattei, illi hu dejjem ħa interess tal Maltin u anchi dejjem ħabb il Malti u ipprova biex jagħmel għall'aħjar, biex igħinhom: u nispera li Dr. Mattei jirnexxi biex jibgħat il elf Malti għall *British Columbia*.

Nitolboc, Sur Direttur, li tistampa din l'ittra fil *Habib* tagħna u inselli għalic ūisk.

U jena dejjem tiegħec, ħabib tal *Habib* tagħna,

Collni tiegħec,
James L. Bonnici,
imūieled tas-Sliema.

II.

Għażiż Giusè,

Oħt l'agħma (LA SORELLA DEL CIECO) hua dramm talian mictub minn David Chiossone u m'hux minn Carlu Goldoni, chif kal *Verax*. L'eūūel ūieħed li kalbu bil Malti chien Goffredu Gaūci Maistre, Alla jatiħ il Genna. Il festi it-taiba jatic bil kalb il ħabib

GIOVANNI GULIA M.D.

Vittoria-Gozo.

Biex natu lil cull-ħadd li ħakku, għalavolja geūūa kabru, dehrilna li ma stajniex ma ngibux din l'ittra ċchejcna tat-Tabib Gulia; u naħsbu li VERAX stess icun l'eūūel ūieħed li jieħu gost biha, għax nafu chif jaħsibha.

ID-DIREZZJONI.

III.

Fit-22 ta Dicembru, 1912.

Lis-Sur Direttur tal *Habib,*

Aħna bi pjacir cbir nakraū il ġurnal *tagħcom*, nafu li tħobbu tgħallmuna u aħna il Bdieūa uħud ma jafu xejn u oħrajn jafu ftit—u xejn ma jitchellmu—u oħrajn igħidu lill Pisatur biex jivverifica bir-rekka collha u imexxi il polza chif tigi f'idejn il Cummerciant, mhux jakta it-tara ta 24 ratal f'cull barmil u tmin irtal f'cull koffa, mentri icun fihom bosta inkas; u b'dan jieħdu somma ta mijet u eluf ta knatar frott lill Bdieūa u jatuhom lil ta Barra. Dan ġejj milli ħadd ma jinpurtaħ.

Tal carettun, hecc jakbillu—il buttar iżjed u iżjed, f'loc 12 jagħmel 13 il cartell—is-Sinjur minn dahru ma jakta xejn—u collox iħallas il Bidūi.

Nixtiek naf dan tridux il Ligi tad-Dūana.

Huma igħidu li hecc hu l'użu, għax daks hecc chien fihom dari, imma jecc id-duħ jiċchien cull jum, it-tara għandhom jaktgħuha b'chemm jagħmlu pis il barmil u il koffa, mgħabbrin cull darba.

Għal hecc icolloc il pacenzja u gibilna fil gazzetta tagħcom tagħlim u conoxxenza ta dan collu, biex nistgħu aħna nimxu u il *Għakda tal Bdieūa* tibka tafulcom—u nixtiekulcom il festi tal Milied it-tajjeb.

Jena
G. C.

Il chittieb tchellem magħluk ūisk: imma naħsbu li ried igħid għall'użin ta patata, basal, chemmun u ħūejjeġ hecc li jinbagħtu Barra: u, għad li ma taniex ismu għal-collox, ridna noħorġu darba mid-draūūa tagħna u ingibu din l'ittra, għax, jecc hu minnu dac li tgħid, il biċċa tokros ūisk lill Bdieūa u nittamaū li min għandu id-dmir taħħa ifittex jara chif in hi seūūa.—X'in hi il *Għakda tal Bdieūa* li semma *G.C.*? Aħna ma nafux biha!

ID-DIREZJONI.

Mil LUCERNA TAL HAJJA.—39. La iżżeblaħx l'iċchen nukkas u tagħmlu, għax hecc maż-żmien tagħmel dnubiet cbar ucoll.

ĠMIEL U CRUHA TAS-SIĠAR.

(*jissocta man-numru 46.*)

Aħna nitħabtu biex nagħmlu u icollna il ħobż, priclu hemm siġar li jatu merak bħattkiek maħlul, illi minnu isir il ħobż; oħrajn li jatu il ħalib. Fl'Indja fuk is-siġra tal ħobż igħidu li il bidu tagħħa gejj minn ġrajja curjuża ūisk...Chif igħidu ix-xjuħ ta Otahisti, li f'sena ta għacs cbir missier ta bosta tfal, imdejjak għax ma chellux x'jitmaħħom, ġagħal lill'uliedu jidfnuħ ħajj u minn gismu nibtet is-siġra, hecc imsejjħa tal ħobż, biz-zocc u il frigħei tagħħa imngħeżżejn, bħas-siġar tad-*Divina Commedia* ta Dante Alighieri, li fost daūn is-siġar igib il «Pier delle Vigne.»

Iżda is-siġra tal ħalib tinsab fil ūied ta Cancanja, f'Cordilieri...Tarmi fi Frar, u tagħmel frott bnin ūisk li ifaccrec fit-tgħoma tal fraūli bil ħalib. Meta ixokkulha iz-zocc tagħħa tkattar ħalib tajjeb bħal dac tal bakra. Xi snin ilu, iċ-ċorma tal mircheb *Canticleer*, ħadet da'l ħalib biex tħalltu mal cafè u mattè, u sabuħ tajjeb ūisk.

Siġra oħra ta min isemmiha hi is-siġra *tal vjaġġaturi* bil ūerak tagħħa għamla ta mgħarfa, donnu lest biex jiġbru fih l'ilma li għandu jakta l'għadtx lil daūc li jintilfu f'li msaġar ...Hemm ucoll is-*siġra 'mkaddsa*, li tiġbor ħdejjha l'ilmijet collha ta ma dūarha. Il Cardanu chiteb bosta fuk dis-siġra, iżda il cancellier Bacone jiċħad dil biċċa tal għageb.

Ma dana collu l'ankas fost il ħxejjex ma jonksu xi siġar ħallelin, xi għageb u xi oħrajn nieksin mil ġmiel u il ħleūūa!

Fil chitba ta daūc li huma imchissrin seūūa fil ħūejjeġ tal ħolkien, insibu fuk xi żmien ilu dan li gejj:—Fin-naħat tal geūūieni tal Africa, hemm siġra li tinbidel f'serp bi tbajja cbar, li minn f'lċc ras għandu ūarda għamla ta kampiena, din il ūarda fiha bħal merak ifuħ u igħallec ūisk. Id-dud li, imħajjar minn dic ir-rieħa tfuħ, jersak hemm gozz gozz, malajr jigi makbud mil ūarda li semmejna, tagħlakhom tajjeb, u mbgħad tarġa tiftaħ ūara li tcun sajrithom u għaddiethom seūūa. Il ūerak ta dina is-siġra-serp għandu bħal-laħam artab u abjad, li minn geūūa hu mifrud minn ūakkafa tal karmuċa, xi ħaġa bħas-sinsla tad-dahar, u mimlija b'bieba safranija. Siġra oħra stramba bħal din tinsab fit-Tartarja ta fuk; għandha għamla ta annimal u għalhecc giet imsejjħa minn-nies ta hemm *siġra-annimal*. Il frott tagħħa hu daks bettieħa mil cbar, u mil bixla tagħħa tixbaħ lin-ngħaġa. Koxritha hi musūafa u imgeġħda, u il merak tagħħa għandu leūn id-demm. Bosta igħidu li meta icun frisc it-togħma tiegħu hia bħal tal laħam tal muntun.

Ūieħed mill'egħġubijet, fis-saltna tal ħxejjex, hu l'għageb li ilekku u jiddu! Hemm xi siġar li fid-dlam igħammxulec għajnejc. Nieħdu il gilju tal għadajjar, xi fokkieħ u xi *ljana* (xitla li tixxeblec fuk siġra oħra li iz-zocc tagħħa jilteūa malajr) tal Africa ta nofs in-nhar; huma ūisk imsemmija għad-dija taħħom. Tal biża, mbgħad, huma xi siġar velenusi u ħatjin. Id-dell biss tal *manzanillu* magħruf fl'Eūropa taħt l'isem tal *Africana* ta Meyerbeer—hu tal biża. Il merak tal *curaro* jintosca, b'dan il merak in-nies tal America jinkdeū biex jidilcu il vleġġeġ, u jiskuħ bil moħbi lill għedeūūa tagħħom. Il Malgaxi ibellgħu geūża tat-Tħangin biex jicxfu xi ħtija. Jecc min jibla il geūża jibka ħajj, hua bla ħtija; jecc imut, hua ħati. Iżda daūc collha li b'inchejja tagħħom jibilgħu dil geūża, actarx l'isiru collha ħatjin....

(*Jissocta*) G. MICALLEF-GOGGI.

Ma dûar id-dinja.

Il Gŭerra mat-Turchija—Fl'eŭŭel lakgħa tad-Delegati għall paci, it-Toroc ma riedux jittrattaŭ mal Griegħi, jecc kabel dan jiffirmaŭx l'Armistizju u Adrjanopoli tcun tista iddaħħal il provizjonijet; għal dakstant id-Delegati Toroc talbu icollhom iż-żmien sabiex jictbu Costantinopoli għall'istruzzjoni, u ħadu żmien sa nhar it-tnejn. (23 ta dicembru). Iżda, dan chif naħsbu, ma hux ħlief titŭil.—Fit-tieni lakgħa inkraŭ mid-Delegat tas-Serbja il condizzjonijet tal paci li it-Toroc ħadu żmien sabiex jicconsidraŭhom; u it-tielet lakgħa giet imħollija għas-sibt.—Il condizzjonijet donnhom huma li it-Turchija iċċiedi l'art collha sa Rodosto; iċċiedi ucoll il gżejjer tal Egeo, u cull jedd fuk Creta;—u li il qŭistjoni fuk l'Albanija titħalla lill Potenzi.—Iżda daŭn il cundizzjonijet donnhom ftit għoġbu Costantinopoli, għaliex il ġornali collha igħidu li il cundizzjonijet ma jistgħux icunu accettati, u li it-Turchija paci ma tagħmilx jecc Adrjanopoli ma tigix imħollija lilha: u għaldakstant hi lesta biex tcompli il gŭerra. Minn Costantinopoli ġà inbagħtu cundizzjonijet oħra—li għandna ma nafuhomx.

Intant il gŭerra bejn it-Toroc u il Griegħi għadha tcompli. Żeŭġ fregati Toroc u tliet distrutturi ħarġu mid-Dardanelli u sparaŭ għoxrin bomba fuk il belt ta Tenedos mingħajr ma għamlu ħsara. It-Toroc ta din il belt allura tellgħu il bandiera torca, imma cumpanija ta baħrin grieghi sparaŭ fukhom u fereŭ ħmistax. Allura il bastimenti toroc raġġħu daħlu fid-Dardanelli.

Newfoundland.—Għerek il vapur *Florence*: il captan u għoxrin baħri intilfu; salvaŭ biss ħamsa, li dâmu jumejn mitlufin fuk dgħajsa.

Indja—Fil ŭakt li il Vice-Re Hardinge chien dieħel fuk Ljunfant fil belt ta Delhi, minn fuk bejt inxteħtet bomba. Il Vice-Re giè ferut fi spalltu. Billi chien accumpanjat ucoll mil Vici-Regina, għall'eŭŭel ħeba chemm seta: imma, imbgħad, tatu għaxŭa u ħaduħ li *sptar*. Il Vici-Regina xejn ma ġralha, imma ħadet katgħa cbira — ir-ragel li chien iżommlu l'umbrella u tifel li chien kiegħed fuk siġra geŭ maktula,—barra minn tlittax il ferut oħra. Il Vici-Re, imħabba l'ugieħ cbir, chellhom jatuħ il morfina, kabdu ucoll iddeni, imma issa donnu għadda għall'aħjar.

Inghilterra.—Mħabba tempesta u xita bil kliel, il Milied l'Ingħilterra chien tant ta dieka li ħafna ma jiftacrux ieħor bħalu.—Għerku ħafna bastimenti u ġraŭ bosta disgrazzi: familja ta erbgħa inħarket f'Islington; ħruk gara f'maħżen f'Dundee, u il ħajt tiegħu ŭaka fuk dar u katel tliet ti tfal, ommhom ħarġuha kaŭŭija u sħiħa minn taħt ir-radam lejliet il Milied.

Ir-Re hä riħ: imm'issa tajjeb; iżda għalchemm mar għall festi f'Sandringham, lejliet il Milied ma marx għall funzionijet tal Cnisja ma Ommu u man-nies tal Familja Reali; u inkas mar fil pranzu li tât ir-Regina Alessandra.

L. M. C. G.

Minn Tunes.

(*Mit-Taljan*)

«Fit-18 ta dicembru, 1912.

«Għażiż Sur Muscat-Azzopardi,

«Niżżic-ħajr bil kalb mil ħsieb sabiħ li giec biex tibgħatli il *Habib* u nifraħlec għattraduzjoni tajjba ferm li għamilt mil li Spanjol għall Malti.

«Jen ma chienx jistħokkli li issemmini fil gażetta imfaħħra tiegħec u dac l'articlu cont bgħattulec biss ħalli ngħarrfec biħ x'kiegħdin iħejju li *Spanjoli Cattolici* għall *Cungress Eŭcaristicu* li sejjer isir Malta.

«Jena bħala *Spanjol* mit-tŭielid u *Malti* mil kalb, nitma li collox jirnexxi għall gieħ t'Alla.

«Ilka it-tislijet bl' acbar ħrara tiegħi u cun af li haŭn dejjem biex jakdic

«is-serv fidil tiegħec

«José Ma. Aleixandre.

«Lill għażiż

«Sur Muscat-Azzopardi,

«Direttur tal imsemmi ġurnal *Il Habib.*»

Fit-Teatrin tal Unjoni Cattolica.

"Giovanna D'Arco."

Dan id-Dramm storicu migjub bil Malti minn G. Abela, giè irrappresentat fiċ-Circlu tal Unjoni Cattolica mil Cumpanija *Concordia*, nhar il Ħadd, 22 ta Dicembru, kuddiem pubblicu cbir u magħżul.

Il persunaġġi principali chienu: *Carlo VII re ta Franza*, is-Sur L. Scicluna; *Giovanna D'Arco* (*), is-Sur O. Cumbo; *Giacomo*, missierha, is-Sur A. Argento. Chellhom parti secondarja is-Sur G. Mercieca, *Talbot, General Ingliż*; is-Sur G. Dimech, *Delil, Maggjur Franciż*; u is-Sur E. Cremona, *Roberto Ufficjal Ingliż*.

Jiddispiacina illi dina id-darba ma nistgħux infaħħru bħas-soltu il Cumpanija u l'Atturi taħħa, għaliex ureŭ impenn inkas minn drabijet oħra u chienu imħarrgin ftit ŭisk. Xi ŭieħed għamel mhux ħażin: imma inkas chif aħna imdorrijin nisimgħuħ. Għedna dan biex issa jatuna seŭŭa l'imŭighed Dramm *Quo Vadis*.

Kabel ma nispiċċaŭ irridu infaħħru ixxena tal ħabs, maħduma minn Ninu Fenech il Landier: għamlet effett sabieħ ŭisk.

L'imŭighed QUO VADIS.

Billi dan id-Dramm tant cbir sejjer jigi irrappresentat mil li stess Cumpanija u f'li stess Teatrin, f'kasir żmien, malli collox icun lest, ħsibna li niġbru fi ftit cliem l'Atti tiegħu biex malajr jifhmu min imur jaraħ. Nieħduħ att, att.

L'eŭŭel Att.

Vinicju iħoss imħabba lejn Licja, irsira tal gŭerra u nisranija; u jitlob minn għand is-Saħħar Chilònide illi ifissirlu il ħuta li pingiet fuk it-trab kuddiemu.

It-tieni Att.

Neruni jati pranzu u Licja ma tridx tmur. Sa fl'aħħar tmur fuk cliem Atte biex tintaka ma Vinicju. Neruni jiddiclama xi Versi tiegħu.

It-tielet Att.

F'serka tal insara, tigi meħuda ucoll Licja. Vinicju jagħmel chemm jiflaħ biex isibha. Atte mil ħuta ifissirlu illi Licja hi nisranija u jibgħatu ifittixha geŭŭa Cimiteru kadim tal insara, f'Ostrijano.

Ir-raba Att.

Vinicju isibha il Licja u din tieħu cura tal feriti tiegħu, tchellmu fuk ir-Religjon ta Gesù u tkanklu biex jicconverti. San Pietru jitchellem fuk l'imħabba tal proxxmu u Vinicju iŭighed lill Licja li jitgħammed. San Pietru isaħħaħ u ibierec l'imħabba ta Vinicju u ta Licja.

Il ħames Att.

Neruni jaħrak il belt ta Ruma u Poppèa iġġagħlu jati il ħtija lill'insara. Il poplu jirvella contra Neruni u Petronju jeħilsu mil meŭt.

Is-sitt Att.

Licja tigi magħluka geŭŭa ħabs u Vinicju jigi jaraha, jaħilfilha li isir nisrani u iŭighed chemxa flus lill calzrier biex jeħlisha.

Is-seba Att.

Ħafna nsara jiġu iccundannati għall martirju fiċ-Circlu ta Ruma. Chilone ixandar l'innocenza tal insara u jati il ħtija tal ħruk ta Ruma lin-Neruni. Licja tigi salvata mis-Sema mil killa ta Buflu, li fuku giet imkiegħda, u Vinicju iħaddan il Fidi.

It-tmien Att.

Vinicju jitgħammed u tkum gŭerra cbira contra l'insara. San Pietru fuk il cliem ta Vinicju jagħżel li imur fil Villa tiegħu fi Skallija. Fit-triek, jintaka ma GESU' u jistaksieħ: *Quo Vadis, Domine? (Fejn sejjer, Mulejja?).* GESU' iŭieġbu li sejjer Ruma; u San Pietru jifhem li ma għandu iħalli katt dic il belt. San Pietru ibierec iż-żŭieġ ta Vinicju u ta Licja.

IŻ-ŻEŬĠ SŬRGENTI.

Nhar il Milied, fl'erbgħa u nofs ta ŭara nofs in-nhar, raġa sar dan id-Dramm fit-Teatrin tal Unjoni Cattolica u billi ma tchellimna xejn fuku mita sar l'eŭŭel darba jidrilna li għandna ngħidu xi ħaġa, specjalment għaliex l'Atturi ħadmuħ ŭisk tajjeb u taŭ pjacir lil cull-ħadd, u chien hemm bosta min jisma. Meta jistħokkilhom, għandna infaħħruhom. Ma nokogħdux niflu il partijet, ngħidu biss illi is-Sur Argento fil parti ta *Guliermu*, is-Sur G. Dimech fil parti ta *Robertu*, is-Sur G. Mercieca fil parti tal *Conte d'Altavilla*, is-Sur L. Scicluna fil parti tal *Ajjutant Valmore*, is-Sur S. Cassar fil parti ta *Valentinu*, is-Sur E. Camilleri fil parti ta *Gustavo*, is-Sur Oreste Cumbo fil parti ta *Sofija* u is-Sur A. Borg fil parti ta *Laŭretta* ma setgħux jagħmlu aħjar u ħadu ħafna applaŭsi. Tajjba ŭisk it-tliet Qŭadri tal aħħar.

Verax.

(*) Katt ma stajna nifhmu għax il cunjom ta din il Martri, li, f'kasir żmien, tigi *issantificata* (magħmula Kaddisa) cull-ħadd, taljani u maltin, jictbu ħażin. Il cunjom taħħa hu *Darc*, li jinchiteb hecc bil Franciż ucoll.

Id-Direzzjoni.

---

†

Itolbu ll'Alla il mistrieħ ta dejjem għarruħ għażiża ta

GIUSEPPI VELLA,

li miet, ta 65 sena, nhar il Milied bil magħmul. Chien impiegat il Catidral mindu chellu għaxar snin u fost l'oħrajn ħalla jibcuħ żeŭġ Sacerdoti, uliedu—il ŭieħed Carmlitan (Patri Elija) u l'ieħor Agustinjan. Chien ragel mill'aħjar u m'haŭnx geŭŭa Malta Sacerdot li ma jafux: issa hu il ŭakt li jiftacru fiħ collha.

MOGHDIJA TAŻ-ŻMIEN.

Taħbit il moħħ ta chelma ŭaħda.

A k R

Ginu.

It-tŭiegiba għall' aħħar MISTOKSIJA chienet:

Far-Fart.

Gietna chemm il tifsira: iżda ma chienetx tajjba ħlief tas-Sur Gius. Sciberras, m il Belt; u tas-Dŭardu Grima, minn Għaŭdex (San-Laŭrenz).